

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията „Информация и ентропия: структури на знанието в епохата на изкуствения интелект“ на Андреас Четковски

Дисертацията на Андреас Четковски се състои от общо 176 страници—160 стр. основен текст и 16 стр. библиография (около 220 стр. по БДС), като библиографията съдържа около 150 източника, без да са номерирани, на английски, немски и френски език. Структурата на дисертацията е разделена на въведение, три глави и заключение, прибавени са анотация, основни приноси и библиография. Дисертантът има три публикации—една на английски език и две на немски. Отчислен е с право на защита в докторантската програма по философия с преподаване на английски език към Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, при което отговаря на всички законови изисквания за допускане до защита, включително на минималните национални изисквания.

Бих искал да започна с това, че ни е представен новаторски и смел изследователски проект, което прави чест на автора. Веднага обаче искам да подчертая, че наличието в заглавието на „епохата на изкуствения интелект“ предизвиква у читателя неоправдани очаквания, защото нито „изкуствения интелект“, нито „информационното общество“ заемат в работата толкова значимо място, че да бъдат извеждани в заглавието. Едно заглавие, в което присъства по-общо съотнасяне към „съвременната епоха“, мисля, че би било по-точно. Дисертацията е структурира по ясен начин в три глави, обхващащи основните тези на дисертанта, свързани с информацията, ентропията и обработката на информация. Под-частите във всяка една от главите са добре обмислени и позволяват замисъла да се разгърне по пълен начин. Те успяват да

съчетаят наблягане върху основните тези на работата с достатъчно теоретичен и емпиричен материал, който да аргументира дадените тези.

Основната цел на дисертацията, доколкото успех да я схвана, е насочена към отговора на въпроса относно възможностите, които теориите на информацията биха могли да осъществят на съвременния етап на научно-техническо, социално и културно развитие, като специално внимание се отделя на теориите, разглеждащи взаимно зависимата двойка „информация-ентропия“. Като свой основен евентуален принос към тези теории дисертантът вижда обработката на информацията от философска позиция и, най-вече, от позицията на херменевтиката на Вилхелм Дилтай. Несъмнено, подобна цел е значима и достойна, за да бъде разработена в една философска дисертация.

Дисертантът се отгласква от античното разбиране за информацията като „оформяне“, целящо достигането до разбирането за „ейдос“—най-дълбоката и истинна същност на всяко нещо. Оттук Андреас навлиза в теоретичното направление, обсъждащо информацията не с оглед на значението, т.е. семантиката, а с оглед на синтаксиса, т.е. семиотиката. По този начин на преден план в затъпения в дисертацията подход изпъкват понятия като „новост“, „неочакваност“ и вероятност. Авторът следва изследователите, които пренасят класическото понятие за ентропия като неотделимо следствие на втория принцип на термодинамиката в значително по-широки научни области, включително в теория на информацията. Така се изяснява, че статистическият подход към ентропията се концентрира върху понятието „вероятност“, схващано неотделимо от същото понятие, но в перспективата на информацията. Така информацията и ентропията изграждат единна структура, в която класическите понятия за „порядък“ и „безпорядък“

придобиват по-всеобхватен и по-ефективен смисъл, бидейки представени в преосмислените понятия за „информация“ и „ентропия“. Забележително е, че в хода на горните преобразувания интелегибелният характер на античния ейдос не изчезва напълно, а се преобразува и запазва по оригинален начин във взаимодействието на информация и ентропия, както е например в самоотнасянето (в смисъла на Никлас Луман) на мисленето чрез взаимодействието на преживяването и неговата рефлексия в ретроспекцията според Дилтай. Този подход на Дилтай успява според дисертанта да преодолее емпиризма на стандартната психология, основана на принципа на каузалността, както и ограничения подход на формалната рационалност, и съумява да достигне до ирационализъм, схващан интелегибелното. Дисертантът смята, че подобен продуктивен и новаторски ирационалистски поход е представен и в критиката на Мартин Хайдегер срещу закона за достатъчното основание при Готфрид Вилхелм Лайбниц. Тук не мога да не отбележа, че както дескриптивната психология на Дилтай, така и Хусерловият трансцендентализъм (Хусерл също тръгва от дескриптивната психология в „Логически изследвания“), а и Хайдегеровата фундаментална онтология и философия на езика, са по-скоро преминаване на друго ниво на рационалност отвъд границите на формално-логическото мислене, а не ирационализъм.

Изведените от дисертанта приноси към изследователската област на неговия труд, отразяват адекватно основните тези, застъпени в дисертацията, и могат да бъдат приети като притежаващи характера на „приноси“. Бих искал по-подробно да се спра на първия принос, където се твърди, че в дисертацията „се проследява несъответствието между проявите на информацията във физическия свят и информацията, появяваща се във вътрешния свят на

човека—психологията и т.н.“. Може с увереност да се смята, че под „психология“ авторът подразбира дескриптивната психология на Дилтай, не е ясно обаче какво се има пред вид под „и т.н.“. Може само да се предполага, че това е „трансценденталното съзнание“ на Хусерловата феноменология или „транцендирането на Dasein“ във варианта на феноменология, представен от Хайдегер. При всички случаи „вътрешният свят на човека“ в контекста на дисертацията надхвърля дескриптивната психология и това би трябвало да бъде изяснено.

Имам няколко критични бележки, които, без да омаловажават стойността на дисертационния труд, биха били от значение при по-нататъшната работа на дисертанта и в частност при евентуална преработка на дисертация за публикация като монография. Придържайки се към семиотична концепция за информацията, единствено в рамките на която диалектичната взаимна зависимост между информация и ентропия е възможна, в главата за преработване на информацията авторът подчертава важността на понятието „значение“ при информационните събития, особено, в херменевтичния подход на Дилтай, който заема централно място в тази глава. Тъй като „значението“ е термин, принадлежащ на семантиката, то подчертавайки ролята на „значението“ дисертантът се отклонява от основната постановка, върху която се гради дисертацията. Вярно е, че би могло да обсъжда взаимен преход между синтаксис и значение, т.е. между семиотика и семантика, но на това би трябвало да се обърне специално внимание, за да не се остава с впечатление за формално логическо противоречие, а да се покаже как диалектичното противоречие се сменя спекулативно (в Хегелов смисъл). В текста се откриват и една логическа, както и фактическа грешка, свързани с периодизацията на

философските направления. Срещаме споменаване на „философските направления на хуманизма и Ренесанса“, което предполага съпоставянето на двата термина „хуманизъм“ и „Ренесанс“ като равнопоставени—два логически рода или два логически вида, докато в действителност „Ренесанс“ е род, в който се съдържат няколко вида философстване като хуманизъм, флорентийски неоплатонизъм, ренесансов аристотелизъм и др. Фактичeskата грешка се състои в това, че като представители на ренесансовата философия са изброени автори, които не принадлежат към нея: ако за Франсис Бейкън би могло да се спори дали все пак, поне отчасти, не е ренесансов автор, то Томас Хобс и, особено, Рене Декарт, Блез Паскал и Готфрид Лайбниц със сигурност принадлежат към пред-просвещенския период на философията на Новото време.

Допуснати са няколко неточности в заглавието на автореферата и в списъка на публикациите, които споменавам както по принцип, така и конкретно относно работата на Андреас Четковски. В английския вариант на автореферата на титулната страница терминът „автореферат“ липсва в превод на английски, вместо него откриваме „dissertation“, а изпратеният ни файл е озаглавен като “abstract”. Всъщност, “abstract” е само анотацията, която се намира в началото на автореферата, а на английски авторефератът би трябвало да бъде озаглавен като “summary”. В българския превод на титулната страница правилно е означено „автореферат“, но анотацията, която е поместена тук, също е озаглавена като „автореферат“, което изглежда доста странно. Има някои несъответствия в списъка на публикациите от лексикално и правописно естество: терминът “union” на английски означава профсъюз, затова Съюза (или дружеството, или асоциацията) на германистите би трябвало да се превежда на английски като Bulgarian Germanists’ Society/Association (с

апостроф), но не и като Bulgarian Germanists Union; според всички стилски конвенции думите в заглавията на публикации на английски се изписват с главни букви с изключение на съюзите, граматическите членове и предлозите; думата “forthcoming” се пише слято; на български думата „списание“ се изписва с две „с“, а не със „с“ и „ц“.

Ще си позволя да задам и един въпрос на Андреас: как би интерпретирал проблематиката за взаимодействието на информацията и ентропията през призмата на друго херменевтично направление—това на Ханс-Георг Гадамер?

Накрая, бих искал да изкажа мнението си за съответствието на представения дисертационен труд с изискванията на образователната и научна степен доктор по философия, поради което призовавам уважаемите колеги от научното жури да гласуваме за нейното присъждане на Андреас Четковски.

7.10.2024 г.

Подготвил становището:

/проф. д.ф.н. Александър Л. Гънгов/